

ЏОН НЕЗБИТ УНИВЕРЗИТЕТУ БЕОГРАД
ФАКУЛТЕТУ ЗА МЕНАЏМЕНТ
ЗАЈЕЧАР

ФАКУЛТЕТ
ЗА МЕНАЏМЕНТ

Број 612-003-693

Датум 15.06.2016

Парк шума Краљевица 66

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА ЗАЈЕЧАР

ЗАВРШНИ РАД НА СТУДИЈАМА ТРЕЋЕГ СТЕПЕНА

На основу одлуке Сената Универзитета од 27.05.2016. , пошто смо проучили урађену

ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈУ

под називом:

„УТИЦАЈ ИНСТРУМЕНАТА МОНЕТАРНЕ И ФИСКАЛНЕ ПОЛИТИКЕ НА
СТАБИЛИЗАЦИЈУ ЦЕНА“

кандидата: Мр Милош Ранђеловић подносимо следећи:

РЕФЕРАТ

1. Основни подаци о кандидату, докторској дисертацији

Милош Ранђеловић је рођен 16.12.1982. године у Нишу. 2007 - Завршио је Економски факултет Универзитета у Нишу и стекао звање дипломирани економиста. 2012 – магистрирао на тему „Тржиште, монопол и конкуренција“ на Факултету за пословно индустријски менаџмент Београд, Универзитет Унион.

2008/2009 – радио на царини „Аеродром“ Ниш и обављао послове контроле документације и робе. 2009/2012 – радио у ЈКП Naissus Ниш на пословима шефа сектора за наплату потраживања. Од 2012. године, ради као директор Центра за дневни боравак деце, омладине и одраслих лица ментално ометених у развоју „Мара“ Ниш.

До сада је објавио следеће стручне радове:

1. Ранђеловић, М. *Стратегијско управљање одрживим развојем организације*, Економика, бр. 2, 2013, Друштво економиста "Економика" Ниш, Економски факултет Ниш стр. 174-183,

2. Пушара, А., Миљковић, Љ., Миљковић, А., Миљковић, Д., Ранђеловић, М. *Контрола и стандард пословања као менаџерска функција у оквиру савременог банкарског менаџмента*, Економика, бр. 3, 2013, Друштво економиста "Економика" Ниш, Економски факултет Ниш, стр. 72-78,

3. Ранђеловић, М. *Ефикасно управљање ресурсима-услов за успешно функционисање пословних система*, 6th international multidisciplinary scientific conference Eurobrand, 2013, Пожаревац, стр. 64-70, зборници COBISS.SR-ID 199388684

4. Ранђеловић, М., Петковић, Д. *Утицај мера економске политике на енергетски сектор Републике Србије, са освртом на обновљиве изворе енергије*, часопис *Енергија*, Савез енергетичара Београд, март 2016, UDC 620.9 стр. 202-207.

2. Предмет и циљ докторске дисертације

Предмет докторске дисертације:

Утицај инструмената монетарне и фискалне политике на стабилизацију општег и релативног нивоа цена у Републици Србији је главни предмет теоријског и емпиријског истраживања у овој докторској дисертацији. За адекватно изучавање утицаја инструмената монетарне и фискалне политике на стабилност цена, неопходно је добро познавање економске анализе која је у раду коришћена. Данас, присуство монополских и олигополских структура, као и других облика ограничене конкуренције у савременим привредама, претвара формирање цена у један веома сложен и разгранат процес. Разноврсност савременог капитализма тражила је да економска теорија обухвати нове моменте, ван круга потпуне конкуренције. Али, у наше доба ни нове тржишне и производне структуре не могу објаснити цене, њихове међусобне односе, њихову структуру и саставне делове. Државе су се толико уплеле у привредни живот – преко механизма, инструмената и других мера економске политике да се, скоро без икаквог двоумљења може рећи да се ради о тзв. државном капитализму.

Посредним и непосредним мерама држава у многеме опредељује релативне односе цена и снажно утиче на њихов општи ниво. Због тога има економиста који због ове чињенице сматрају да је савременом капитализму својствен систем политичких цена, уместо система економских цена, како је то било у прошлости. Када се рашчлани економска политика једне савремене капиталистичке државе, запажају се посебно три њена дела. Прво, она ствара одговарајући низ институција у чијим оквирима власници производних чинилаца и роба, произвођачи и потрошачи, следећи своје економске интересе успостављају одређене послоевне односе. Мада се често тврди да овакво државно мешање представља ограничење слободе, а више услов за деловање носилаца одлучивања, ради одређеног измирења општих и индивидуалних интереса, економске политике намећу све већи број правила како у међусобном понашању предузећа, тако и њиховим односима према радницима и потрошачима. Други део мера тиче се главних последица капиталичког привређивања у друштвеним размерама – оних који се посебно односе на употребу и алокацију привредних ресурса и на расподелу националног дохотка. Будући да спонтани и искључиви тржишни механизам не обезбеђује увек најбоље резултате, то улога државе у овој сфери привредног живота постепено расте. Она спречава, с једне стране, рђаву алокацију и расипање производних снага, а с друге стране, одређује и спроводи основне циљеве економске политике. Најзад, држава преузима на себе оне функције, које по неком суду не врше добро капиталистичка предузећа. Зато се поред традиционалног јавног сектора, оних области привредног живота које никад нису биле домен приватног предузетништва, појављују нови, захватајући понекад веома значајне привредне гране као што су производња угља, железнички саобраћај и слично.

Према томе, наше изучавање о месту и улози појединих инструмената монетарне и фискалне политике у функцији стабилизације цена у Републици Србији покрило је многе аспекте ове анализе и то на три различита нивоа: Прво, мора се разумети процес којим влада доноси одлуке при чему узимамо као готову чињеницу њене циљеве и улоге. Друго, један део анализе се односи на само постојање и релевантну структуру тржишта и владе. Треће, коначни део анализе, се односи на класификацију и идентификацију друштвено пожељних циљева. Један од најважнијих друштвено-економски пожељних циљева је стабилност општег и релативног нивоа цена.

Циљ докторске дисертације

Један од главних циљева докторске дисертације јесте доказивање корелационе анализе између монетарних и фискалних инструмената и главних циљева макроекономске политике – пре свега, општег и релативног нивоа цена.

Поред овог, дефинисани су место и улога сваког од појединачних инструмената монетарне и фискалне политике на стабилност цена.

У раду су идентификоване и све варијабле економске политике које имају значај у регулисању општег и релативног нивоа цена (инструменталне варијабле, посредничке варијабле).

Циљ истраживања је био да се пронађу они инструменте економске политике који имају природну усмереност, такорећи адресу, баш према таквим механизмима, а понајвише према уређеним тржиштима. У одсуству таквих тржишта, пре свега због тако честе појаве да су она неуређена или чак непостојећа, економска политика се окреће непосредном интервенционизму. Држава истрчава на привредну позорницу у својству предузетника, инвеститора, организатора производње... Без обзира коме типу друштвено-економске организације припадала, савремена привреда функционише кроз сложен процес образовања цена употребних вредности. Стога, проблеми цена заузимају једно од централних места у економској теорији и пракси. Будући да је у нашој економској литератури мало пажње посвећено анализи утицаја економских инструмената на стабилизацију општег нивоа цена и на њихове релативне односе, сматрамо да кроз постављени задатак можемо дати изванредан допринос том питању. Пошто је стабилизација општег нивоа цена један од главних циљева економске политике њу не можемо посматрати без анализе и других макроекономских варијабила као што су запосленост, расподела националног дохотка, платни биланс, спољнотрговинско пословање, итд. Повезаност између појединих инструмената и цена је толико сложена да би било потребно урадити више докторских радова. Међутим, и ова општа слика је довољна да укаже да ефикасност економске политике зависи од примењених инструмената и од особина самог тржишта – да ли је конкурентно или монополисано, да ли су понуда и тражња еластичне, да ли се криве ових сила понашају обично или не, да ли његов производ улази у ред нормалних или инфериорних добара. Сходно овим елементима може се формулисати потребна економска политика.

Потпуна оцена стварних тржишних стања не може занемарити одређени број важних појава које се не могу одмах приметити на микроекономском нивоу или их је у сваком случају тешко објаснити помоћу теорије опште равнотеже. Овде, пре свега, мислимо на појаве „нестабилности“ у тржишним привредама као што су незапосленост, инфлација, неравнотежа платног биланса, неразвијеност. Према неким теоријама, ове појаве – које подразумевају неефикасност и неједнакост – приписују се структуралним карактеристима тржишта која спречавају њихово деловање према апстрактним претпоставкама теорије опште равнотеже. Стога их називамо „несавршеностима“ тржишта. Макроекономска политика циља на „стабилности“ тржишне економије прилагођавањем агрегатних варијабли. Главни инструменти ове политике су монетарна политика, фискална политика, политика доходака и политика девизног курса.

2. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Главна хипотеза у истраживању гласи:

Што бржа промена инструмената монетарне и фискалне политике ће за последицу имати стабилизацију цена у Републици Србији.

Помоћне хипотезе:

- 1. Уколико се промени било који сегмент економске политике то ће имати за последицу промену макроекономских показатеља..*
- 2. Ако се промени монетарна политика то ће директно утицати на промену цена и промену нивоа запослености али у супротном смеру од кретања цена.*
- 3. Да би се одржао релативно стабилан ниво цена потребну је применити адекватну економску политику.*

4. Кратак опис садржаја

Рад садржи 218 страница. По структури обухвата: Резиме, Увод, 10 глава, Закључак и Литературу.

УВОД - У првобитној економској анализи увек су биле присутне само тржишне консидерације државе, а често се у стварности поједини инструменти примељују и предузимају из сасвим других побуда. Ако се задржимо само на порезу на промет, чисто фискални разлози наводе да га треба применити у гранама са нееластичном понудом и тражњом. Напоредо увођење једног пореза истог износа за јединицу робе у две гране различите по еластичитету, чини очигледним да је други случај уноснији за државу.

Први део под насловом „*Методолошки-хипотетички оквир истраживања*“ обухвата следеће поднасловe:

- 1.1. Предмет докторске дисертације
- 1.2. Циљ докторске дисертације
- 1.3. Основне и помоћне хипотезе
- 1.4. Методе које ће се у истраживању применити

Дат је кратак приказ предмета и циља истраживања, хипотезе од којих се пошло у истраживању као и основних метода истраживања.

Други део под насловом „*Нормативна и позитивна теорија економске политике*“ обухвата следеће поднасловe:

- 2.1. Влада као рационални субјект
- 2.2. Државна интервенција или слободно тржиште
- 2.3. Циљеви економске политике
- 2.4. Неки од инструмената економске политике
- 2.5. Инструменти јавних финансија (државни расходи, државни приходи)
- 2.6. Инструменти новца и кредита
- 2.7. Инструменти директне контроле (девизни курс, контрола спољне трговине)
- 2.8. Политика контроле цена
- 2.9. Режији економске политике: Лукасова критика

У фокус анализе ставља се имагинарни субјект који има потенцијал у тржишној економији да исправља тржишне грешке или малфункције тржишног механизма. Развија се и теорија о томе шта би требало да тај субјект, ако делује рационално, учини да компензира грешке у тржишном механизму. Треба истаћи да је формулисање нормативне и позитивне теорије јавног укључивања у економију потребно ако желимо постићи неку врсту закључка с обзиром на релативну улогу која је додељена економској политици да оствари одређене циљеве у националној економији. Посебно, нормативна теорија је потребна као мерило за процену реалности владине политике интервенције и побољшања економских инструмената за реализацију главних макрoваријабила (запослености, цена, расподеле националног дохотка, привредног развоја, платног биланса...).

На нивоу владе то значи избегавање поступних мера и претпостављање пуног реда политике намера (мета или циљева) и скупа могућих акција (инструмената) за сваки проблем у економији. Уобичајено је да на располагању постоје различити инструменти којима се постижу могући циљеви. Одабир прикладног инструмента за сваки циљ укључује претпоставке релативне ефективности сваке алтернативе, времена потребног за учинак сваког инструмента понаособ. Постојање вишеструких циљева и чињеница да сваки инструмент може утицати више пута значи да су у општој политици проблеми независни. У решавању једног економског циља (или гађајући мету) инструмент ће, такође, штетно деловати на друге исходе (друге циљеве) и не неопходно на жељен начин.

У економској стварности не постоји идеална структура инструмената економске политике са независним каузалним токовима, од постављања циља па до његовог испуњавања. Уместо ње постоје конфликти у економској политици, па се често један циљ може постићи погоршањем положаја у некој другој сфери, у остваривању неог другог циља. Тако, на пример, када се анализира општи ниво цена (инфлација), запосленост и платни биланс као главним макрваријабилама може се јасно запазити ова противуречност економске политике, као један од њених главних извора, наиме да је пораст ефективне тражње једина значајна ефикасна посредничка варијабила у сузбијању незапослености, али која уједно делује на општи ниво цена и платни биланс носећи у себи опасност већих поремећаја. Када говоримо о инструменту економске политике онда мислимо да се он појављује у виду поједине варијабиле чија је једина функција деловање и на друге економске варијабиле које су релевантне за преференције носилаца економске политике. С друге стране, могу се појавити потешкоће ако постоје ограничења (падови или плафони) у коришћењу инструмената. То може бити последица институционалних фактора: тј., уређење, права или обичаја који регулишу понашање носилаца економске политике или централне банке земље (на пример, захтев за избалансираним билансом плаћања или забрана монетарног финансирања дефицита – који могу закочити употребу појединих инструмената или комбинацију инструмената).

Трећи део под насловом *"Инструменти монетарне и фискалне политике"* обухвата следеће поднасловe:

- 3.1. Монетарна политика
- 3.2. Циљеви монетарне политике
- 3.3. Инструменти монетарне политике
 - 3.3.1. Обавезне резерве
 - 3.3.2. Есконтна (дисконтна) стопа
 - 3.3.3. Операције на отвореном тржишту
 - 3.3.4. Остали инструменти монетарне политике
- 3.4. Фискална политика
- 3.5. Циљеви фискалне политике
- 3.6. Инструменти фискалне политике
 - 3.6.1. Буџетски приходи
 - 3.6.2. Буџетски расходи

3.6.3. Јавни дуг

3.6.4. Емитовање новца у функцији фискалне политике

Дат је преглед најважнијих инструмената уз помоћ којих централна банка регулише национално тржиште. Детаљан су објашњени циљеви фискалне и монетарне политике и начин њихове практичне реализације. Дат је посебан осврт на инструменте Фискалне политике (буџетске приходе и расходе, јавни дуг, емитовање новца). Посебан акценат је стављен на анализу утицаја инструмената на инфлацију и каматне стопе.

Четврти део под насловом „*Главни циљеви економске политике*“ обухват следеће поднасловне:

- 4.1. Стабилност општег и релативног нивоа цена
- 4.2. Запосленост
- 4.3. Прерасподела националног дохотка
- 4.4. Унапређење унутрашње конкуренције
- 4.5. Проблеми платног биланса
- 4.6. Привредни развој

Потпуна процена способности тржишта у стварном животу да се понаша као „невидљива рука“ не може занемарити бројне понављајуће „кризне“ ситуације незапослености, инфлације, неравнотеже платног и трговинског биланса, неразвијености, сиромаштва, које се не могу тренутно објаснити с обзиром на класичне микроекономске тржишне мањкавости. Те су ситуације изрази „нестабилности“ капиталистичких тржишних економија. Под нестабилношћу се не подразумева једноставно неуспех економије у приближавању равнотежи, већ могућност да се економија може развијати уздуж неоптималног пута са становишта ефикасности.

Тако, на пример, тешко је веровати да је упорна незапосленост, која је присутна у тржишним економијама, добровољан феномен. Међутим, недобровољна незапосленост се не може појавити у моделима опште привредне равнотеже: ако су сва тржишта у равнотежи, тржиште рада је такође у равнотежи и било која незапосленост мора бити добровољна. Даље, микроекономске теорије објашњавају релативне цене, али не и општи ниво цена; оне никада нису успеле у моделирању монетарне економије на задовољавајући начин да се објасне. Због тога, и не објашњавају инфлацију. Како се модели развијају у стварним појмовима, такве теорије имају лимитирајућу моћ објашњавања проблема неравнотежа у билансу плаћања јер се оне изражавају у монетарним изразима. Коначно, проблем неразвијености је такође тешко објаснити с аспекта статистичких теорија као што је то теорија опште равнотеже. Протагонисти врлина невидљиве руке покушали су узети у обзир неке од ових карактеристика реалности (незапосленост, на пример) користећи теорију опште привредне равнотеже и уводећи неке претпоставке које објашњавају нефункционисање цена (ценовна ригидност); у том контексту централно место је констатација да је интервенција владе допринела тој ригидности. Неки економисти, пак, тврде да се нестабилност тржишног капитализма може објаснити и показати ако користимо теорију која напушта микроекономско гледиште појединачних субјеката и тржишта и уместо њега узима у обзир везе између економских агрегата.

Ако се прихвати овакав приступ макроекономских мањкавости, онда се могу дефинисати оне несавршености које су повезане с нестабилношћу тржишних економија. Тако, на пример, под незапосленосту се генерално сматра недобровољна незапосленост. Она се јавља када постоје потенцијални радници спремни прихватити запослење на, или благо испод, стварне стопе наднице (Кејнз, 1936.), али је потражња за радом недовољна да би свима омогућила посао: понуда рада је, према томе, „рационарирана“.

Пети део под насловом *„Инструменталне и посредничке варијабле у реализацији главних циљева економске политике“* обухвата следеће поднасловне:

- 5.1. Буџетски суфицит и буџетски дефицит
- 5.2. Агрегатна тражња и количина новца у оптицају
- 5.3. Филипсово откриће
- 5.4. Филипсова крива на кратки рок
- 5.5. Филипсова крива на дуги рок
- 5.6. Филипсова крива: илузија или закономерност
- 5.7. Узроци инфлације: борба око зидања цена
- 5.8. Геометрија зидања цена
- 5.9. Макроекономска политика за ефикасност
- 5.10. Контрола цена и политике прерасподеле

Овај део рада бави се утицајем инструменталних и посредничких варијабила да би се остварили макроекономски агрегати или главни циљеви економске политике. Од независних варијабила овом приликом наведене су само неке: број становника, технички прогрес, иностране цене, структура капитала, расположиви капацитети... Вредност следећих варијабила резултат је прилагођавања привредних кретања и цена: домаће цене добара и услуга, политика цена јавног сектора, цене рада, девизни курс, продуктивност рада, тражња домаћинства, извоз, увоз, итд.

Од непознатих варијабила пажња је усмерена на: стопе индиректних пореза, стопе субвенција, масе индиректних пореза, масе субвенција, трансфера становништву, пореза који плаћају домаћинства, пореза које плаћају предузећа, царинске тарифе, приходи од царина, кредитна политика, сума плата у привреди, итд.

Централно место је заузела Филипсова крива као главни инструмент економске анализе код инфлације и незапослености како на кратки тако и на дуги рок. Међутим, некада се Филипсова крива сматрала довољном да објасни понуду јер је, наиме, постојала идеја о перманентном trade – off између незапослености и инфлације. Оутпут је могао да расте колико год тражња буде одредила, али би, током самог процеса, генерисао вишу стопу инфлације која би била прихватљива или не. Почевши од 1960-их до краја 1980-их, једноставно Филипсова крива као аналитичко средство економске анализе је једноставно нестала.

Шести део под насловом „*Економска политика и стабилизација цена*“ обухвата следеће поднасловe:

- 6.1. Инструменти економске политике и општи ниво цена
- 6.2. Мере и методе стабилизације општег нивоа
- 6.3. Мере монетарне политике
 - 6.3.1. Политика есконтне стопе као инструмент монетарне политике
 - 6.3.2. Стопа обавезних резерви
 - 6.3.3. Операције на отвореном тржишту
- 6.4. Мере фискалне политике
- 6.5. Остале мере економске политике
- 6.6. Антиинфлациони програм
- 6.7. Инструменти економске политике и релативне цене
 - 6.7.1. Непосредне мере
 - 6.7.2. Посредне мере
- 6.8. Порези, субвенције и цене (утицај мера фискалне политике на релативне цене)

Шести део се односи на доказивање повезаности између инструмената економске политике и општег нивоа цена. Тако, на пример, ако држава постави цену изнад равнотежног нивоа, која је била одређена спонтаним деловањем тржишних снага, цена има све карактеристике једне монополске цене, мада не мора да достигне њену висину. Супротно ако је обори испод равнотежног нивоа, онда имамо типичан пример монопсонске цене. Међутим, побуде при овом одређивању цена нису истоветне – држава се по правилу не руководи начелом максимизирања профита (осим ако се не ради о порезима), него тежи да поправи или заштити положај одређених категорија произвођача или потрошача. Овакве акције снажно утичу на поједине токове, па и на целокупно кретање друштвене производње.

Својство административно постављених цена, да на тржишту иступају као дате и непосредне величине у многоме зависи од стварног кретања привреде и исправности економске политике. Поред свег ауторитета политичке власти, самостални интереси привредних субјеката могу изазвати таква тржишна померања, чији је коначни исход одбацивање прописаних административних норми као нереалних, па чак и штетних. Због таквих могућих последица, у случају великих привредних поремећаја, насталих из многих узрока (економских, политичких или војних), приликом одређивања цена држава доноси и разне допунске мере, које се односе на количинско регулисање понуде и тражње на тржишту. Цела операција састоји се у одузимању права на вођење политике цена, у претварању цене у параметарску величину, у свођењу криве тражње у једном великом делу обима производње на праву линију, паралелну са апсцисом.

Поступак којим се служи држава, подсећа доста на монополску праксу. Тако, на пример, ако постави цену изнад равнотежног нивоа, одређеног спонтаним деловањем тржишних снага, ова има све карактеристике једне монополске цене, мада не мора да постигне њену висину. Супротно, ако је обори испод равнотежног нивоа, онда пред нама имамо монопсонску цену.

Седми део под насловом „Економска политика у Србији и последице“ обухвата следеће поднаслове:

- 7.1. Економска политика у Србији: донети и недостаци
- 7.2. Светска економска криза и макроекономски проблеми привреде Србије
- 7.3. Кључни изазови и приоритети економске политике после светске економске кризе
- 7.4. Системске активности у оквиру стабилизације цена
- 7.5. Полазне основе за нови макроекономски оквир (до 2016. године)
- 7.6. Циљане стопе инфлације утврђене до краја 2016. године
- 7.7. Мере Народне банке Србије за одржавање таргетиране инфлације
- 7.8. Прогнозирање кретања општег и релативног нивоа цена у наредном периоду у Републици Србији

За разлику од претходних глава где доминира теоријско сагледавање утицаја економских инструмената на привреду уопште, посебно на њену структуру, у овој глави анализира се тај утицај на макроекономске циљеве Републике Србије. Данас у Србији има економиста који покушавају да изврше девалвацију економске науке и да јој се стави на терет много тога што јој евентуално припада, али и много тога што не би требало да иде на њену адресу. Најпре јој се замера што није благовремено или није уопште предвидела надолазећу економску кризу. Осим тога, замера јој се и неспособност да објасни макроекономске трендове (кретање главних економских циљева) и идентификује опдељујуће инструменте који те трендове детерминишу или им бар на суштински начин доприносе. Можда најозбиљнија критика је у неспособности да изгради регулаторне механизме који би кризне појаве ако не потпуно отклонила, а оно бар амортизовала тако да буду спречени већи, разорнији економски поремећаји.

Посебно је дат приказ утицаја финансијске и економске глобалне кризе на привредна кретања у Србији, а нарочито на кретање општег и релативног нивоа цена. Пресудан утицај на економску кризу у Србији није имала глобална финансијска и економска криза већ је кризу изазвала закаснела и спора транзиција и нагомилани структурни проблеми. Приватизација и друге економске реформе нису довеле очекивани напредак привреде Републике Србије. Приходи од приватизације и државног капитала су смањивани и нису коришћени претежно у развојне сврхе. У таквом миљеу економска политика није дала очекиване резултате. Са становишта једне економије најважнији су они инструменти који мењају привредну структуру, подстичу привредни раст, другим речима, који привредне активности и процесе окрећу у жељеном правцу.

Због напред изнетог, анализом економске политике, која има разне механизме и инструменте којима директно или индиректно управља привредом и њеном структуром. Када економска политика својим деловањем бележи негативне економске резултате, то значи да се она води волонтерски, без наслањања на текућа научна достигнућа у економији или се, пак, води у интересу мањих политичких или интересних група. Земље у транзицији се сучељавају са разним тешкоћама. Оне морају поднети такозване трансакционе трошкове: незапосленост, инфлацију, нестабилност курса, неравнотежу у економским односима, пад стандарда становништва и друге. У почетку је очекивано да дође до наглог

пада бруто домаћег производа, а затим и до брзог опоравка и одрживог раста на нивоу који је одређен фактором акумулације и повећањем продуктивности. Уместо подизања стопе раста ДБП на виши ниво, а тиме и животног стандарда, код нас су приоритети били стабилност курса и општа финансијска стабилност. То никако не смеју бити циљеви сами по себи, нити циљеви на дужи рок. Због тога се може стећи лажна и погрешна слика о успешности транзиције. Од земље која је имала највеће шансе за брзу и успешну транзицију, Србија је постала најтежи транзициони случај у целом региону. Економске санкције, изолација и изложеност НАТО бомбардовању, налети хиперинфлације, узели су свој данак и успорили све економске процесе, па и сам процес транзиције. Нажалост, спора приватизација, неразвијеност конкурентности, корупција, доносе и даље жртву и тако заостале привреде па 1989. и 1990. година чине се не као прошлост, већ као недостижна будућност. Сви ови проблеми начинили су нас неповољним за разматрање страних инвеститора, услед постојања тесне везе између страног капитала и процеса приватизације, при чему један процес подстиче други.

Осми део под насловом *"Емпиријска истраживања: утицај монетарне и фискалне политике на стабилност цена у Републици Србији"* обухвата следеће поднаслов:

8.1. Монетарни режим – циљање инфлације и флексибилни курс

8.1.1. Инфлација у 2009. и 2010. години

8.1.2. Инфлација у 2011. години

8.1.3. Инфлација у 2012. години

8.1.4. Инфлација у 2013. години

8.1.5. Инфлација у 2014. години

8.1.6. Дефлација у 2015. години

8.2. SWOT анализа кретања инфлације у Србији

8.3. ММФ - прогнозе опоравка за ЕУ и Србију

Дат је преглед кретања инфлације у Републици Србији у периоду од 2009. до 2015. године, уз анализу података за сваку од наведених година. Поред тога презентована је и SWOT анализа кретања инфлације у Републици Србији током посматраног периода, при чему су дата и предвиђања за будући развој. Овај део рада обухвата и анализу предвиђања Међународног монетарног фонда која се односи на економска кретања у Европској унији и Републици Србији.

Девети део под насловом *"Дејство ПДВ-а на кретање општег и релативног нивоа цена у Републици Србији"* обухвата следећи поднаслов:

9.1. Утицај ПДВ-а на општи ниво цена у Србији

У овом делу рада је обухваћена анализа ефеката увођења пореза на додату вредност и његових ефеката на буџет и куповну моћ становништва. Основно питање које се појављује при увођењу пореза на додату вредност је питање стабилизационе функције овог пореза. Сагледавајући утицај пореза на додату вредност на ниво и политику цена, применљивост дизајниране пореске структуре у циљу обезбеђења сигурних и стабилних пореских прихода, може се извести закључак да је деловање ове виталне функције одраз успешности припрема, увођења и ефикасности функционисања пореза на додату вредност.

Увођење пореза на додату вредност је веома озбиљан посао, који обухвата одређене припреме и мере ради успешног функционисања овог пореза, што подразумева обезбеђење техничких и економских услова у земљи. Један од битних услова за ефикасну примену пореза на додату вредност у пореском систему једне земље јесте стварање стабилних друштвено-економских услова. Искуства показују да је примена пореза на додату вредност у свим земљама у време опште привредне нестабилности са испољеним инфлаторним тенденцијама допринело даљем расту инфлације. Насупрот томе, инфлаторна дејства су знатно мање била изражена када је овај порез почео са применом у стабилним политичким и економским условима.

Да би се умањио или избегао инфлаторни ефекат приликом увођења пореза на додату вредност у порески систем једне земље, предлаже се примена одговарајућих мера. Економска политика би требало да буде усмерена ка рестриктивној монетарној политици. Од значаја су мере путем којих држава утиче на цене са циљем да обезбеди ценовну стабилност на почетку примене пореза на додату вредност и то: контролом цена или замрзавањем цена.

Десети део под насловом **"Анализа обрађених података"** обухвата следеће поднаслов:

10.1. Примена временских серија у анализи општег и релативног нивоа цена

10.2. Пирсонов коефицијент корелације и χ^2 -квадрат тест

Последње поглавље у оквиру рада представља анализу података који су добијени истраживањем. За потребе алализе се користе временске серије у анализи општег и релативног нивоа цена, као и Пирсонов коефицијент корелације и χ^2 -квадрат тест.

Пирсонов коефицијент корелације је показао да између Индекса потрошачких цена и Месечне инфлације постоји савршена директна веза. Ова оцена је статистички значајна на нивоу од 0.01. На основу спроведеног истраживања посредством пирсоновог коефицијента корелације закључујемо да између Индекса потрошачких цена и Годишње стопе инфлације постоји слаба директна корелациона зависност.

Закључак

Утицај инструмената економске политике на стабилизацију општег и релативног нивоа цена у Републици Србији је главни предмет теоријског и емпиријског промишљања и истраживања, стога неопходно је добро познавање економске анализе коју смо обилато користили. У економској политици могући су конфликти између појединих инструмената као на пример, незапосленост се првенствено може сузбијати порастом тражње, а ово пак делује на општи и релативни ниво цена. Отуда је у одређеним ситуацијама немогуће истовремено водити антиинфлациону и експанзивну развојну економску политику.

Инфлација у било којем облику представља конкуренцију за расподелу дохотка. Она подстиче прерасподелу богатства и дохотка као и трошкове за друштво у целини. Тржишна економија има природни ред који јој даје стабилност. Пуна запосленост осигурава се поновним успостављањем равнотеже кретања камате и стварних надница.

Исто тако, у тржишним структурама са одређивом равнотежом, државна интервенција у области општег и релативног нивоа цена може дати благотворне последице. Главни инструменти макроекономске политике су економска политика, монетарна политика, фискална политика, политика доходака и политика девизног курса. Монетарна политика може бити усмерена на остваривање бројних ултимативних циљева: стабилност цена, равнотежу платног биланса, запосленост и привредни раст.

Циљ политике доходака и цена је избећи свако повећање општег нивоа цена контролом дистрибутивних варијабли. У зависности од укљученог степена присиле, политика доходака може бити описана као државна, тржишна и институционална. Један тип доходака који се темељи на тржишту састоји се у додељивању предузећима дозволе да подигну своје цене. Други тип покушава створити амбијент да се не подигну цене коришћењем фискалних мера. Институционална политика настоји ставити индустријске односе на сарадничку основу стварајући правила, на пример, арбитраже, економске размене, итд.

У Литератури је коришћено 75 библиографских јединица и то:

63 - основна литература,

12 - интернет извори.

5. Остварени резултати и научни допринос

Главни научни допринос дат је у доказивању главне хипотезе: *Што бржа промена инструмената монетарне и фискалне политике ће за последицу имати стабилизацију цена у Републици Србији*

Макроекономска политика циља на „стабилности“ тржишне економије прилагођавањем агрегатних варијабли. Главни инструменти ове политике су монетарна политика, фискална политика, политика доходака и политика девизног курса. У монетарној економији, субјекти с вишком финансијске штедње финансирају субјекте с дефицитом путем директних или индиректних кредита. Директни кредит субјекту с дефицитом директно одобрава субјект с вишком. Индиректни кредит се каналише путем финансијских посредника. Монетарна политика може бити усмерена на остваривање бројних ултимативних циљева: стабилност цена, равнотежу платног биланса, запосленост и привредни раст.

Као што је познато, економска политика у свакој земљи се води одговарајућим инструментима и биће онолико мање делотворна колико јој мања инструмената. Иста ствар се може рећи и за регулативне механизме, пре свега факторска тржишта, али и за остала тржишта. Без обзира коме типу друштвено-економске организације припадала, савремена привреда функционише кроз процес образовања цена употребних вредности. Стога, проблеми цена заузимају једно од централних места у економској теорији и пракси. Будући да је у нашој економској литератури мало пажње посвећено анализи утицаја

економских инструмената на стабилизацију општег нивоа цена и на њихове релативне односе, сматрали смо да кроз постављени задатак (тему) можемо дати извештај допринос том питању. Пошто је стабилизација општег нивоа цена један од главних циљева економске политике њу не можемо посматрати без анализе и других макроекономских варијабила као што су запосленост, расподела националног дохотка, платни биланс, спољнотрговинско пословање, итд.

6. Закључак

У економској политици могући су конфликти између појединих инструмената, тако да се један циљ мора жртвовати како би се остварио неки други циљ. На пример, незапосленост се првенствено може сузбијати порастом тражње, а ово пак делује на општи и релативни ниво цена. Отуда је у одређеним ситуацијама немогуће истовремено водити антиинфлациону и експанзивну развојну економску политику. Инфлација у било којем облику представља конкуренцију за расподелу дохотка. Она подстиче прераспделу богатства и дохотка као и трошкове за друштво у целини који ће бити већи или мањи у зависности од висине инфлације. „Класична“ макроекономска визија врло је слична оној која чини темељ „невидљиве руке“: тржишна економија има природни ред који јој даје стабилност. Посебно, пуна запосленост осигурава се поновним успостављањем равнотеже кретања камате и стварних надница. Кејнс оспорава способност тржишног механизма у погледу поновног успостављања равнотеже кроз промене релативних цена, а посебно кроз камату и стварне наднице. Несигурност коју прожима монетарну економију ствара нестабилност за стварање новог капитала и вредност капитала финансијског богатства с могућим негативним ефектима на запосленост и општи ниво цена.

Исто тако, у тржишним структурама са одредивом равнотежом, државна интервенција у области општег и релативног нивоа цена може дати благотворне последице. У општој атмосфери све мањег поверења у информативну, алокативну и дистрибутивну улогу тржишта и цена многи економисти су развили разноврсне нормативне концепције економије благостања и позитивно формулисали инпут-аутпут моделе интервенције економске политике. Циљ политике доходака и цена је избећи свако повећање општег нивоа цена контролом дистрибутивних варијабли. То су у суштини наднице и / или профитна маржа. У зависности од укљученог степена присиле, политика доходака може бити описана као државна, тржишна и институционална. Државна политика директно укључује мере политике, као такве, морале би имати велике учинке.

Међутим, у пракси постоје многи проблеми у односу на варијабле које треба контролисати и посебна правила која управљају растом надница код присутних разлика у секторској продуктивности. Један тип доходака који се темељи на тржишту састоји се у додељивању предузећима дозволе да подигну своје цене. Други тип покушава створити амбијент да се не подигну цене коришћењем фискалних мера. Институционална политика настоји ставити индустријске односе на сарадничку основу стварајући правила, на пример, арбитраже, економске размене, итд. Многи примери из стварног економског живота у покушају примене политике дохотка нису увек произвели задовољавајуће резултате у погледу контроле цена.

Предложена тема докторске дисертације под насловом „**Утицај инструмената монетарне и фискалне политике на стабилизацију цена**“, урађена је према свим правилима и стандардима за израду докторске дисертације. Комисија сматра да је методолошки и садржински ова дисертација испунила све постављене задатке које је приликом пријаве од ње захтевано, према томе допринос ове дисертације огледа се и у томе што ће она испунити један део наше економске литературе и имати важан теориски и практични значај за даља истраживања. Предложена истраживања у овој области су значајна са теоријско практичног аспекта.

Докторска дисертација „Утицај инструмената монетарне и фискалне политике на стабилизацију цена“, је урађена у свему према одобреној пријави, оригинално је и самостално научно дело и стекли су се услови за његову одбрану.

Место и датум:

Београд, 15.06.2016

Чланови Комисије за оцену докторске дисертације

Проф. др Силвана Илић, ванредни професор, ФМЗ

Проф. др Душан Здравковић, редовни професор, Економски факултет, Ниш

Проф. др Крунислав Совтић, ванредни професор, ФМЗ